

Andrzej F. Dziuba

"St. George : Hero, Martyr and Myth", Samantha Riches, Gloucestershire 2000 : [recenzja]

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 10/1, 270-272

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

projekt encykliki jest ważnym wyrazem świadomości ówczesnego Kościoła wobec całej problematyki relacji z judaizmem. Dokument ten rzuca także nowe światło na relacje między Watykanem i Żydami bezpośrednio przed jak i podczas II wojny światowej.

Ks. Andrzej F. Dziuba

Samantha Riches, *St. George: Hero, Martyr and Myth*. Sutton Publishing, Gloucestershire 2000, ss. 236.

Chrześcijaństwo w całym bogactwie przekazu ewangelicznego posiada wyjątkowe i różnorodne formy praktycznej aplikacji na przestrzeni dziejów. To poszczególni chrześcijanie niosą swym życiem różnorodne wzory bycia uczniami Chrystusa. Jest to bogactwo niepojęte, gdyż ostatecznie przecież każdy człowiek jest niepowtarzalną indywidualnością.

W bogactwie tym szczególnie miejsce zajęły osoby wskazywane oficjalnie przez Kościół jako pewne wzorce świętości. Stawały się one nie tylko przedmiotem naśladowania, ale także i poświęcano im różne formy uznania, np. opisy, malowidła, rzeźby czy muzykę. To przyczyniało się do popularyzowania danej postaci. Z czasem dochodziły jeszcze dalsze elementy biograficzne, często mityczne czy legendarne.

Jedną z postaci szczególnie żywo obecnych w całej tradycji chrześcijańskiej był św. Jerzy. Wszedł on do swoistego kanonu wzorów życia chrześcijańskiego. Z tej racji stał się przedmiotem bardzo wielu dzieł literackich oraz sztuki.

Oto S. Riches podejmuje w prezentowanej książce próbę ukazania św. Jerzego w bogactwie jego obecności w sztuce sakralnej. Autorka jest historykiem interesującym się średniowieczem, zwłaszcza w wyrazie ówczesnej sztuki. Była profesorem historii sztuki w Leicester i Warwick, a obecnie w University of Huddersfield. Większość prezentowanych tu treści pochodzi z rozprawy doktorskiej *The Selle Retable: an English alabaster altarpiece in Normandy*, przedstawionej w University of Leicester.

Całość książki otwiera motto (s. V), spis treści (s. VII) oraz podziękowania (s. IX-X).

Treściowo zasadniczy korpus otwiera wprowadzenie (s. XI-XVII). Natomiast całość prowadzonych analiz badawczych podzielona została na sześć rozdziałów.

Rozwój kultu św. Jerzego – to tytuł pierwszego rozdziału (s. 1-35). Kolejny rozdział nosi tytuł: *Św. Jerzy męczennik: tortury i zmartwychwstanie* (s. 36-67). Problematyce czyistości rycerzy, którego przykładem jest św. Jerzy i swoisty wzorzec ideału kawalerów poświęcono trzeci rozdział (s. 68-100). Rozdział czwarty nosi bardzo wymowny tytuł: *Niebieski Żołnierz: Wojskowy Święty i Patron Anglii* (s. 101-139). Ciekawa jest analiza w piątym rozdziale poświęcona mitowi smoka czy dragona, jako obrazu przejścia od światła w kierunku ciemności (s. 140-178). *Post średniowieczne tematy w kulcie św. Jerzego* – to tytuł ostatniego rozdziału w pracy S. Riches (179-210). Całość treściową zamyka epilog zatytułowany: *Życie pogrzebowe bohatera* (s. 211-215).

Z kolei podano trzy tablice (s. 216-221). W pierwszej zestawiono literackie wersje legendy o św. Jerzym (s. 218). Druga koncentruje się na obrazie tortur w literackich wersjach związanych z legendą św. Jerzego (s. 219). Natomiast trzecia tablica ukazuje św. Jerzego w zestawieniu ze smokiem-dragonem (s. 220-221). Tablice te uzupełniają specjalne noty wyjaśniające (s. 222).

Z kolei podano przypisy (s. 223-224) i wybór bibliografii (s. 225-227). Ta ostatnia podzielona została na trzy bloki: 1. Kult św. Jerzego; 2. Dzieła i materiały ilustracyjne; 3. Literatura o życiu św. Jerzego. Całość zamykają wskazania o reprodukcjach (s. 229) oraz indeks (s. 231-236).

Autorka analizuje historię oraz mit św. Jerzego osadzone w szerokim kontekście historycznym oraz ikonograficznym. Najwcześniej pojawił się on w Kapadocji. Krzyżowcy przenieśli go na Zachód. Natomiast w Anglii został spopularyzowany przez Richard the Lionheart. Dziś jest patronem Anglii, Kataluni i Gruzji. Jednak faktycznie żyje bardziej jego imię, a mniej duch i bogata tradycja w jaką obrośło jego życie i działalność. Kościół katolickim w 1969 r. sprowadził kult św. Jerzego tylko do lokalnych decyzji. Jednak w Anglii nadal jest to dzień świąteczny ze względu na Patrona (s. 209-210).

Książka analizuje najstarsze źródła dotyczące św. Jerzego oraz szeroki rozwój jego legendy i kultu, zwłaszcza w średniowieczu. Dostrzec można detale jego świętego życia i pogłębiania się kultu w Anglii i innych krajach. Autorka wpisuje tę rzeczywistość nawet w swoiste angielskie psyche, szczególnie średniowiecznej społeczności, przesiąkniętej wyraźnymi elementami religijnymi. Tutaj pewne wzorce osobowe stawały się swoistymi nośnikami różnych aspektów życia, a to miało szczególnie miejsce w przypadku św. Jerzego.

Kult św. Jerzego, zdaniem S. Riches, przybiera jakby trzy podstawowe formy. Po pierwsze ma swój wyraz w dziełach literackich, jak proza, poezja czy dramat, które koncentrują się na życiu i czynach bohatera. Kolejnym przejawem są wizualne znaki, w formie indywidualnych lub grupowych przedstawień, czasem nawet tworzące pewne cykle. Trzecim przejawem są historyczne relacje odwołujące się zazwyczaj do najstarszych źródeł.

Ciekawe są konotacje teologiczne związane ze św. Jerzym, a wskazujące na związek szatana z grzechem pierworodnym Ewy. Natomiast w kontekście Nowego Testamentu wskazuje się na związek ze śmiercią i zmartwychwstaniem Chrystusa. Bohater wpisuje się swym życiem oraz czynami w specyficzne, typowe tylko dla niego, wypełnienie przesłania biblijnego, tak grzechu pierwszych rodziców jak i zwiąśćstwa nad nim, we wcielnym Synu Bożym.

Dobrze się stało, że autorka czyni także pewne uwagi odnoszące się do tradycji wschodniego chrześcijaństwa. Są one jednak zbyt marginalne i faktycznie wyraźniej zasygnalizowane dopiero w zakończeniu. Wydaje się, iż bez tej konotacji nie jest możliwym zrozumienie samej postaci św. Jerzego i jego funkcji w chrześcijaństwie. Pewnym usprawiedliwieniem tego braku może być tylko zamierzone skoncentrowanie się na środowisku angielskim i specyfice tego nurtu zainteresowań św. Jerzym.

W poszczególnych rozdziałach zamieszczono liczne reprodukcje. I tak 1-11; 2-14; 3-23; 4-18; 5-31,6-8. Składają się na nie m.in. rzeźby, obrazy, malowidła a także zdjęcie

z otwarcia Euro'96 (s. 209). Z Europy Środkowo-Wschodniej znalazły się tylko ekspozycje z Pragi i Moskwy. Każda z przywołanych ekspozycji posiada krótką notę wyjaśniającą. Materiał ten jest jednym z najważniejszych elementów całego przedsięwzięcia proponowanego przez S. Riches w kreśleniu życia i działalności św. Jerzego, a jeszcze bardziej jego kultu. Poszczególne ekspozycje niosą w sobie niepowtarzalne treści, które sumują bogatą tradycję oraz proponują pewne przesłanie etyczno-moralne, religijne, kulturowe, społeczne a nawet polityczne. To są obrazowe zapisy, z zastosowaniem wyrazów czytelnych dla ówczesnych ich odbiorców.

Ulegając pewnym współczesnym tendencjom autorka zdaje się także wskazywać na ideę, iż obraz św. Jerzego może być widziany jako „ikona miłości homoseksualnej” (s. 214- 215). Swoistą ciekawostką jest także stosunkowo szeroka analiza płci smoka – dragona, oczywiście na podstawie analizowanego materiału ikonograficznego.

Prezentowana książka jest ciekawą propozycją pochylenia się historyka sztuki nad św. Jerzym, widzianym – jak to sugeruje podtytuł – jako bohater, męczennik i mit. W tym kontekście można jednak wyrazić nadzieję, iż studium to otworzy dalsze badania tej ciekawej postaci, która odegrała tak znaczącą rolę w dziejach postaw chrześcijańskich.

Ks. Andrzej F. Dziuba

Program wychowawczy Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich. Red. Stanisław Gancarka, Częstochowa 2000, ss. 147.

Książka pod redakcją ks. Stanisława Gancarka, powstała w odpowiedzi na potrzebę ostatniej Reformy Szkolnej, w której stosunkowo nowym zadaniem stało się przygotowanie programu wychowawczego, mającego zawierać całościowy opis zadań wychowawczych szkoły. Ukazała się ona w serii: Biblioteka „Niedzieli”, tom 106.

Przedstawiony program opracowany został przez Stowarzyszenie Przyjaciół Szkół Katolickich, które posiada bogate, wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu tego rodzaju szkół na różnych poziomach: podstawowym, gimnazjalnym i licealnym. Jak podkreśla w przedmowie Arcybiskup Metropolita Częstochowski kluczowe miejsce zajmuje w nim Ewangelia i oparta na niej katolicka pedagogika, czerpiąca swą inspirację we wskazaniach Soboru Watykańskiego II. Program ten odwołuje się do rzeczywistości postrzeganej oczami wiary, do chrześcijańskiej wizji rzeczywistości świata i człowieka, w której podstawę stanowi najwyższa prawda, że we wszystkim obecny jest Bóg.

Podstawową literaturę pracy stanowią: 1. *Katechizm Kościoła Katolickiego*; 2. pozycje Ruchu Rodzin Nazaretańskich (katolickiego ruchu w Kościele katolickim) – zeszyty z serii *Ku nowej ewangelizacji* oraz zbiór zeszytów pt. *Zawierzyć się Opatrzności Bożej*; 3. dokumenty Kościoła poruszające kwestie wychowania – Soboru Watykańskiego II *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim* oraz Kongregacji do spraw wychowania katolickiego *Religijny wymiar wychowania w szkole katolickiej*.